

De biologische landbouw beschouwt de zorg voor een goed milieu en een gezonde omgeving als haar taak. Momenteel zijn er nog weinig biologische boeren in de provincies Groningen en Drenthe. Toch is de biologische landbouw een groeiende sector en kan het voor de individuele agrariër een goed toekomstperspectief bieden. In Groningen zijn twee demonstratiebedrijven voor de biologische landbouw: 'Het Weide Land' in Ellerhuizen en de Maatschap Wiersema in Godlinze. De bedrijfsvoerders laten zien dat omschakelen naar een biologische bedrijfsvoering een hele uitdaging is, maar dat ze goede bedrijfsresultaten behalen terwijl het plezier in het werk veel groter is. Maria van Boxtel, werkzaam bij Nieuwland Advies uit Wageningen, een bureau dat boeren begeleidt bij het omschakelen naar biologische landbouw, bezocht beide bedrijven.

in

'Het Weide Land', de boerderij van Ubbens en de Jong in het Groninger landschap, foto Guy Ackermans/Nieuwland Advies

Stimulering biologische landbouw

Boeren omschakeling

Maria van Boxtel

Halverwege de oprit van de karakteristieke hereboerderij staat een groot wit bord met de tekst 'Biologisch bedrijf' en het EKO-keurmerk. 'Dat bord stond eerst nog dicht bij de boerderij en verder van de weg', vertelt Martin Wiersema. 'Hoe meer hectare we van ons bedrijf omschakelen naar een biologische bedrijfsvoering, hoe dichterbij de weg het bord staat. Als we nu ook onze laatste vier hectare suikerbieten biologisch gaan telen, krijgt het bord zijn uiteindelijke plek aan de weg.'

Gemotiveerd werken

Omschakeling van een gangbare naar een biologische bedrijfsvoering vergt heel wat veranderingen. 'Maar wij hadden een goed uitgangspunt' vertellen de Wiersema's. 'Vader werkte al geïntegreerd en heeft het bedrijf gemengd gehouden. Maar wij wilden verder gaan, helemaal geen gif meer gebruiken. Deze manier van boeren geeft meer plezier in je werk. Het is nu veel bedrijviger, we werken zelf meer op het land en soms ook met meerdere mensen.' Okke

Wiersema: 'We willen gezond voedsel telen. Biologische landbouw geeft ons de mogelijkheid om schoon te produceren en daarvoor ook de benodigde meerprijs te krijgen. We moeten weer ambachtelijk en creatief met onze gewassen en dieren omgaan. Dat is onze grootste uitdaging, maar het kan ook moeilijk zijn. Bijvoorbeeld als je dagen in het onkruid werkt, waar je uren in een uurtje kunnen spuiten. Daarom moet je er volledig achterstaan.'

Ook Jaap Ubbens van 'Het Weide Land' had al

Okke en Martin Wiersema,
foto Guy Ackermans/
Nieuwland Advies

'bezig te zijn met onze grond, het gewas en het vee. Bovendien verwachten we het bedrijf met de omschakeling en de investeringen in de poostal een goede toekomst te kunnen geven.'

Zowel de Maatschap Wiersema als Ubbens en de Jong zijn stapsgewijs omgeschakeld, eerst de akkerbouw en vervolgens de melkveehouderij.

In stappen

'Het Weide Land' van Ubbens en de Jong is een bedrijf van 34 ha in het Groningse Bedum. Het akkerbouwgedeelte van 14 ha werd al in 1994 omgeschakeld, de melkveetack van 20 ha volgde in 1996. 'Het Weide Land' teelt nu wintertrawe, spelt, haver en suikerbieten. Al het grasland is opgenomen in de gewasrotatie. Het bedrijf ligt op zware Groninger kleigrond met een hoge afslibbaarheid (40-60%). Biologische

geëxperimenteerd met het gebruiken van minder gifstoffen, en hij nam deel aan een studieclub voor geïntegreerde akkerbouw in Groningen. Met andere boeren deed hij proeven om akkerbouwgewassen zonder kunstmest of bestrijdingsmiddelen te verbouwen. Maar toen hij zijn vrouw Jeanette de Jong leerde kennen, besloten ze om te schakelen naar de biologische landbouw. *'Jeanette was wijkverpleeg-*

kundige en mede daardoor kregen we steeds meer moeite met de gifspuit. De ondernemers volgden een cursus voor omschakelende boeren en de Dienst Landbouwoorlichting onderzocht de omschakelingsmogelijkheden. Daarna waagden ze de stap naar een biologische bedrijfsvoering. *'Door de omschakeling lijkt het of we opnieuw boer zijn geworden',* zeggen ze. *'We hebben het gevoel weer goed*

Jaap Ubbens en Jeanette de Jong,
foto Guy Ackermans/Nieuwland
Advies

akkerbouw op zulke zware kleigronden brengt specifieke problemen met zich mee. *'In natte, koude voorjaren zijn onze gewassen later dan bij gangbare collega's, omdat we pas later kunnen zaaien en geen kunstmest kunnen gebruiken om het gewas snel op te peppen'*. In sommige gewassen kan de onkruiddruk zeer hoog worden. Jaap Ubbens: *'Onkruid moet je als biologische boer voor blijven, je moet veel beter opletten.'*

De omschakeling van het bedrijf van de Wiersema's in Godlinze (59 ha) begon bescheiden in 1990 met 1,5 ha biologische aardappelen. *'We wilden het risico spreiden en de biologische landbouw goed in onze vingers krijgen.'* In 1992 breidden ze het biologische areaal uit tot 12,5 ha. Het bedrijf verbouwt nu biologische wintertrawe, aardappelen en de tuinbouwgewassen pompoen, rode kool en koolraap. Nu worden alleen nog de 4 ha suikerbieten op een gangbare manier verbouwd. Dit jaar hebben de Wiersema's ook de melkveehouderij volledig omgeschakeld.

Andere gewassen

De omschakeling ging bij de Wiersema's gepaard met de teelt van nieuwe gewassen zoals aardappelen en pompoen. De Wiersema's zijn een van de weinigen in Groningen die biologische consumptieaardappelen telen. Het groeiseizoen van biologische aardappelen wordt beperkt door het optreden van phytophthera. Daarom verbouwen de Wiersema's het biologische aardappelras Santé, dat minder gevoelig is voor phytophthera. *'Bij de eerste sporen van phytophtherabesmetting wordt het loof weggebrand en is het groeiseizoen ten einde. Met voorgekiemd pootgoed kunnen we het groeiseizoen verlengen. En door een goede ventilatie in het gewas wordt phytophthera preventief bestreden.'* Dat kan doordat de Wiersema's grotere plantafstanden aanhouden en doordat biologische aardappelen minder loof vormen. *'Onkruid in de aardappelen kunnen we goed mechanisch bestrijden met af- en aanaarden en eggen.'*

De potstal in de oude akkerbouwschuur bij de Wiersema's, foto Guy Ackermans/Nieuwland Advies

De afzet van biologische akkerbouwproducten groeit sterk in Nederland. 'Het Weide Land' en de maatschap Wiersema kunnen de granen gemakkelijk kwijt aan de groothandel ACM.

Tuinbouwgewassen verkopen de Wiersema's aan de biologische groothandel, zoals Odin in Geldermalsen en de Zaaister in Tolbert. De suikerbieten worden tegen gangbare prijzen in het reguliere circuit verkocht, omdat er voor biologische suikerbieten nog geen aparte verwerking in Nederland is.

Melkveehouderij

Op 'Het Weide Land' is de melkveehouderij in 1996 omgeschakeld, de Maatschap Wiersema ging in 1997 over op een biologische bedrijfsvoering. Om voldoende biologisch ruwvoer te kunnen produceren, pachten de Wiersema's ongeveer dertien hectare land van Staatsbosbeheer nabij het Schildmeer. De biologische landbouw past goed bij de natuurbeheersdoelstellingen van Staatsbosbeheer aldaar. De Wiersema's verschraken het gepachte land langzaam maar zeker, en hebben de Stichting Weidevogelbeheer verzocht vogelnesten te marke-

ren. Okke Wiersema: *'Het gepachte land wordt bemest op basis van afvoer voor de akkerbouw, de gras-kloverweides die we daar hebben, worden niet bemest. Op het moment voeren we meer voedingsstoffen aan dan er afgevoerd wordt, maar het verlies is lager dan het zou zijn met stikstofkunstmest.'* Het mineralenbeheer is erg belangrijk binnen de biologische landbouw. Door geen kunstmest te gebruiken en maar beperkt krachtvoer te geven (maximaal 20% krachtvoer) loopt bij omschakeling van een landbouwbedrijf de aanvoer van bijvoorbeeld stikstof, fosfor en kalium sterk terug terwijl de afvoer ongeveer gelijk blijft.

Op biologische bedrijven is daardoor de benutting van mineralen beter dan in de gangbare landbouw en is het totale mineralenoverschot over het algemeen lager. Daardoor is er ook minder uitspoeling van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater.

Gras-klover

Behalve akkerbouwgewassen verbouwen zowel de Wiersema's als Ubbens en de Jong gras-klovermengsels. Zo wordt veevoer met een voldoende

eiwitgehalte geproduceerd en de gewasrotatie gemakkelijk verruimd, terwijl de stikstof die de klavers uit de lucht opnemen, zowel aan de gras-kloverweide als de opvolgende akkerbouwgewassen ten goede komt. *'Je benut het land niet intensief, terwijl je wel intensief boert'*, vertelt Martin Wiersema. *'De vruchtwisseling in het geheel bekeken is extensief door de opname van gras-kloverweides in de rotatie.'*

Gras-klover doet het goed op de zware klei van Jaap Ubbens en geeft een goede kwaliteit ruwvoer. *'Elk jaar zaai ik nu ongeveer drie hectare grasland in met klavers.'*

Huisvesting

Beide bedrijven zijn gehuisvest in karakteristieke Groningse boerderijen met grote schuren.

Bedrijfsgebouwen die gebruikt worden in de gangbare landbouw, voldoen vaak niet meer bij een biologische bedrijfsvoering en moeten worden aangepast. Zowel de Wiersema's als Ubbens en de Jong hebben een potstal gebouwd, de Wiersema's in hun oude akkerbouwschuur en Ubbens en de Jong in een nieuw gebouw. Diervriendelijkheid en praktische bruikbaarheid waren voor Jaap Ubbens de belangrijkste redenen om de oude grupstal door een potstal te vervangen. *'De grote, met stro ingestrooide ruimte komt het welzijn van het vee ten goede'*, vertelt hij. *'In een potstal is bovendien minder kans op uierbeschadiging, en daardoor heb je een lagere infectiedruk.'* Ubbens heeft in de kelder achter het voerhek een opslagplaats voor drijfmest. De mestsoort van een potstal past volgens de Wiersema's goed bij de biologische landbouw; het geeft een verbetering van de bodemstructuur en de vocht huishouding. Ook vinden zij potstalmest beter voor het bodemleven; ze hebben duidelijk gemerkt dat het aantal wormen en bodeminsecten toeneemt. *'De meeuwen zitten bij ons altijd om de ploeg'*, vertellen ze enthousiast.

De karakteristieke boerderij van de Maatschap Wiersema, foto Guy Ackermans/Nieuwland Advies

Naast de schuur bouwen de Wiersema's nu een nieuwe mestopslag, een kelder voor de drijfmest met een plaat erbovenop voor de vaste mest. De drijfmest is bestemd voor op het grasland in het voorjaar, terwijl de vaste potstalmest met stro erdoor geschikt is om in het najaar op het bouwland uit te rijden. Overigens is het in de biologische landbouw niet verplicht koeien in een potstal te huisvesten. Volgens de Skal-normen mogen de dieren niet op een volledige roostervloer worden gehouden en moeten ze over voldoende ingestrooide ligruimte kunnen beschikken. Een ligboxenstal of grupstal voldoet vaak al aan deze eisen.

Streekeigen producten

Biologische boeren richten zich op 'schone' producten en op kwaliteit, bij voorkeur voor regionale verkoop zodat de transportkosten laag kunnen blijven. Streekeigen, ambachtelijke kwaliteitsproducten worden door biologische boeren ontwikkeld om hun bedrijf en het platteland een nieuwe impuls te geven.

Een goed voorbeeld van zo'n streekeigen product is de Bedumer Kaas van 'Het Weide Land'. Jeanette de Jong verwerkt de melk zelf tot een exclusieve kaas. *'Het is fantastisch om de melk van je eigen bedrijf tot een product te verwerken'*, vindt de Jong. *'Alleen al de smaak van de kaas. We merken hoe die verandert als de koeien op stal staan, of door wisselingen in het weer.'*

De kaas wordt regionaal verkocht. Afnemers zijn natuurvoedingswinkels in Groningen, enkele supermarkten uit de buurt, de 'kaasbus' en biologisch handelaar Donatus op Texel. De Bedumer kaas is een succes. Vaak wordt 'Het Weide Land' benaderd om meer kaas te leveren en aan de groothandel te verkopen. Maar Ubbens en de Jong verkopen de kaas vooral in de buurt. *'Het liefst houden we de afzet regionaal, een echt Gronings product moet hier toch op de markt kunnen slagen.'*

Bedrijfsgegevens	'Het Weide Land'	Maatschap Wiersema
<i>Eigendom</i>	Maatschap Jaap Ubbens en Jeanette de Jong	Maatschap Martin en Jolanda, Okke en Caroline, Jan en Martie Wiersema
<i>Bedrijfs grootte</i>	34 ha	59 ha
<i>Grondsoort</i>	zware klei	zware zavel/klei
<i>Gewassen 1997</i>	- gras-klover: 20 ha - granen: 12 ha - suikerbieten: 2 ha	- grasland: 22 ha - wintertarwe: 8 ha - aardappelen: 2,5 ha - tuinbouwgewassen: 5 ha - mais: 2,5 ha - suikerbieten: 4 ha (gangbaar)
<i>Melkquotum</i>	116.000 kg	229.000 kg
<i>Melkproductie per koe</i>	6800 kg (4,62 % vet en 3,44 % eiwit)	6000 kg (4,40 % vet en 3,35 % eiwit)
<i>Huisvesting</i>	potstal	potstal

Biologische landbouw

Biologische landbouw is de meest milieuvriendelijke vorm van landbouw. Biologische boeren gebruiken geen chemische bestrijdingsmiddelen en ook geen kunstmest. Belangrijk voor een goede productie is de bodemvruchtbaarheid, die wordt verbeterd met organische mest, groenbemesters, stikstofbindende gewassen en een actief bodemleven. Bij ziekten en plagen staat preventie voorop: ruime vruchtwisseling, rassenkeuze en mechanische onkruidbestrijding in de akkerbouw en aangepaste beweiding in de veehouderij, zijn enkele maatregelen die de biologische boer tot zijn beschikking heeft. Dieren krijgen op het biologische bedrijf volop de ruimte. Ook werkt een biologische boer samen met de natuur op en rond zijn bedrijf. Landschapsbeheer en natuurbehoud met een zo divers en evenwichtig mogelijk ecosysteem zijn belangrijk voor de biologische boer of tuinder. De biologische landbouwproductie werkt met strenge normen die worden gecontroleerd door de stichting Skal, die vervolgens het EKO-keurmerk aan de producten verleent. Om milieuvriendelijke vormen van landbouw te bevorderen, wordt in opdracht van de provincie Groningen en de Europese Unie het project *Stimulering biologische landbouw* uitgevoerd. In het kader van dit project zijn twee biologische bedrijven opgesteld als demonstratiebedrijf biologische landbouw: 'Het Weide Land' te Bedum en het bedrijf van de Maatschap Wiersema te Godlinze. Boeren en tuinders in het westelijk deel van de provincie krijgen voorlichting over biologische landbouw en worden begeleid bij omschakeling. De coördinatie geschiedt door Nieuwland Advies: 0317-421711 (Tineke van den Berg of Maria van Bostel).